

Nordiska förbundet för statskunskap som komparativistisk arena och aktör

DAG ANCKAR

ABSTRACT

The Nordic Political Science Association as a Comparativistic Arena and Actor

The Nordic Political Science Association (NOPSA) was created in 1975. NOPSA is a federation, the five Nordic national political science associations being members of that federation. The Association has, according to its constitution, four major tasks. The first is to issue joint Nordic publications, the second is to organize Nordic congresses at regular intervals, the third is to initiate and create Nordic research groups, the fourth, finally, is the coordination of Nordic representation in international scientific organizations. One central aim of NOPSA has been the promotion of comparative research on political life in the Nordic countries. However, NOPSA has not been able to accomplish results that fully answer to this intention. Whereas the journal of the Association, *Scandinavian Political Studies*, has performed rather well, devoting one fifth or even more of its volume to comparative studies, other arenas have remained difficult of access. The number of workshops with comparative orientations at the Nordic congresses has been low, indicating, on the one hand, no keen interest on the part of the Nordic political science communities to propose the creation of such workshops, and, on the other hand, a neglect of the Association to compensate for the omissions. The achievements of the comparative research groups that have been set up by the Association are mingled. Quite a few must be classified as failures in the sense that they have not been able to publish books, journal issues or a similar scientific documentation. The failure of the Association to act more forcefully is due partly to financial and partly to organizational reasons.

1. Introduktion

När han i april månad år 1976 frånträdde ordförandeskapet i Finska Vetenskaps-Societeten, höll *Sven Lindman* ett tal, i vilket han uppehöll sig vid frågor gällande vetenskapspolitik och forskningens relationer till politik och samhälle. Han uttalade härvid bekymmer inför aktuella tendenser som syntes föra bort från en klassisk vetenskapssyn, och han efterlyste motåtgärder. Han citerade härvid, med gillande, *Karl Poppers* åsikt, enligt vilken det är de institutioner som vi bygger upp för att skydda våra värden, som i det långa loppet garanterar att vi inte drabbas av bakslag. Och han drog härav en konklusion.

»Om en gång den objektiva forskningen hör till våra främsta värden, bör vi försöka institutionellt garantera att en sådan forskning fortsättningsvis kan bedrivas», sade han (Lindman 1977, 37–38).

Konklusionen var naturligtvis inte ny. Tanken att vetenskapens och forskningens gynnande kräver institutionella garantier finner vi förverkligad i olika tider, på olika håll och på olika sätt. I ett nordiskt sammanhang är det t.ex. naturligt att göra en hänvisning till framväxten av allmänvetenskapliga akademier i de nordiska länderna under 1700- och 1800-talen (Allardt 1990, 24). Syftet med denna uppsats är att i en utvärderande anda granska en sentida och särskild nordisk

institutionell garanti, nämligen Nordiska förbundet för statskunskap, tillkommet år 1975.¹ Granskningen har en särskild infallsvinkel. Den tar fasta på ett centralt intresse kring vilket förbundet grundades, intresset att främja en nordisk komparativ statsvetenskaplig forskning. Intresset var ingalunda det enda. När förbundets europeiska motsvarighet, European Consortium for Political Research (ECPR), tillkom några år tidigare (1970), skedde detta i syfte att underlätta samarbetet mellan europeiska universitet och institutioner, fläta kontakt- och informationsnät mellan europeiska statsvetare och inrätta nya samarbetsformer inom forskning och högre undervisning (Newton 1991, 448–449). Bevekelsegrunderna bakom det nordiska förbundet var långt de samma. Orienteringen mot det komparativa utgjorde dock i viss mån en kärna – samarbetet och kontakterna skulle gärna ha en bestämd profil.

Granskningen förankras i två perspektiv. Det ena ser institutioner som arenor, det andra ser institutioner som aktörer (March & Olsen 1989, 19). Det förra perspektivet är i grunden behavioralt – det beskriver institutioner som epifenomen, som avspeglar av sin omgivning. I dess syn är institutioner ett slags slagfält, där de ekonomiska och sociala intressen som formar samhälle och politik möts och bekämpar varandra. Det senare perspektivet är i grunden institutionellt – det tillskriver institutioner en mer självständig roll, och menar att institutioner kan och gärna skall ses som aktörer. »Political democracy depends not only on economic and social conditions but also on the design of political institutions», skriver *James March* och *Johan P. Olsen* i en auktoritativ framläggning av det institutionella perspektivet. »Bureaucratic agencies, legislative committees, and appellate courts are arenas for contending social forces, but they are also collections of standard operating procedures and structures that define and defend values, norms, interests, identities, and beliefs» (1989, 17). Eller m.a.o.: institutioner är betydligt mer än arenor. De kan vara organiserade och strukture-

rade på olika sätt, och dessa sätt har funktioner och konsekvenser. Den institutionella dräkten är inte betydelselös.

Den granskning varom här blir fråga, tar emellertid inte en definitiv ställning i den tvist de två perspektiven väcker. Att granskningen är förankrad i två perspektiv betyder att den vill använda bägge – den utesluter inte det ena till förmån för det andra. Den menar att båda är berättigade, och kan uppträda vid varandras sida. I och för sig är ståndpunkten väl föga originell. Den är dock, detta skall noteras, särskilt försvarbar i det sammanhang som här är aktuellt. Två skäl härför kan åberopas. Det ena är att den institution vi intresserar oss för till sin natur är sådan att den kan tillskrivas koherens och därmed aktörsförmåga (March & Olsen, 1989, 17–18). Det andra, som följer ur det första, är att det har sitt intresse att se hur och om arena- och aktörsfunktioner växlar och eventuellt överflyglar varandra. Att en vetenskaplig sammanslutning kan ha och har karaktär av arena är väl ganska självklart – den tillhandahåller fora för olika former av vetenskaplig kommunikation, och inom ramen för dess verksamhet kan olika skolbildningar och vetenskapliga synsätt mötas i dialog och kraftmätning. Men det är också ganska klart att samma sammanslutning kan ha karaktär av aktör. Bl.a., och inte minst, kan den forma sina arenor på ett visst sätt – de kan t.ex. göras lättillgängliga för några och svårtillgängliga för andra. Vissa kraftmätningar kan uppmuntras, andra kan stävjas; vissa skolbildningar kan främjas, andra kan motarbetas.

En aspekt som präglar båda perspektiven har att göra med resurser och kapabilitet. Frågan om tillträde till arenor förlorar i betydelse om arenorna är insignifikanta och marginella, frågan om aktörers strävanden och beteenden förlorar i betydelse om aktörerna är resursfattiga och inte kan agera med åtminstone ett visst mått av eftertryck. I och för sig kan ett tillräckligt resursunderlag vara utformat på olika sätt: ett underskott i en resurskategori kan kompenseras av ett överskott i en annan kategori (t.ex. Lundquist 1987, 106–108). Tillräckligheten måste dock vara för handen – finns inte den, finns ej heller den institutionella garanti, som åsyftats med institutionens inrättande. Det är därför angeläget att i den granskning som följer infläta synpunkter som har att göra med det nordiska förbundets kapabilitet,

¹ Uppsatsen har skrivits för X Nordiska kongressen i statskunskap, Oslo, 19–21.8.1993, och har där lagts fram i en arbetsgrupp med temat »Jämförande politik: premiser, metod, empiri».

med dess förmåga att i rimliga meningar av orden vara en arena och en aktör.

*

Uppsatsen har sex avdelningar. Efter denna introduktion följer i en andra avdelning en kort redogörelse för det nordiska förbundets tillkomst-historia, kompletterad med en likaså kort redogörelse för förbundets stadga och arbetsformer. De därpå följande tre avdelningarna granskar i tur och ordning tre centrala verksamhetspunkter inom förbundet, och frågar i vilken mån dessa varit ägnade att tillgodose intentionen att främja en komparativ forskning. Den tredje avdelningen kastar sålunda en blick på förbundets tidskrift, den fjärde avhandlar de kongresser förbundet anordnat, och den femte befattar sig med inom förbundet verk samma forskargrupper. En sista och sjätte avdelning ger några sammanfattande synpunkter och kommentarer.

2. Förbundets tillkomst och organisation

Statskunskapens akademiska historia i de nordiska länderna har olika skiljelinjer och schatteringar. En olikhet har att göra med tradition. I Finland och Sverige är disciplinen gammal, introducerad redan på 1600-talet vid Uppsala Universitet (1622) och vid Åbo Akademi (1640). I Danmark, Norge och på Island är disciplinen av betydligt färskare datum, införd först under tiden efter det andra världskriget (t.ex. Anckar 1987, 1988a, 1988b, 1991). Det är mot denna bakgrund naturligt att det organiserade nordiska samarbetet på statskunskapens område ännu är tämligen nytt. Det går tillbaka till 1960-talet. I den mån samarbete existerade tidigare, var det sporadiskt och tillfälligt (t.ex. Paakkunainen 1985, 50), låt vara att man naturligtvis för enskilda forskares del kan finna och peka på betydelsefulla vandringar och utfärder över nordiska nationsgränser. Ett exempel att nämna i sammanhanget är Sven Lindmans studier under 1930-talet i Uppsala för *Axel Bruswitz*, en kontakt som kom att avsätta kännbara spår i den finska statskunskapens lärdoms-historia (Anckar 1986, 23–33).

Det organiserade samarbetet tog, som sagt, en start på 1960-talet. Det intensifierades snabbt. I slutet av 1970-talet, i sitt förord till den sista av en serie samnordiska årsböcker på statskunsk-

pens område, beskrev *Stein Rokkan* volymen som »only one in a long series of steps taken ... to strengthen the links of communication and cooperation among political scientists in the Nordic countries» (1978, 6). Enligt Rokkan avfyra-des startskottet år 1961, då de nordiska deltagarna i International Political Science Associations (IPSA) världskongress i Paris samlades till ett informellt samarbetsmöte. Efter detta förlöpte en tid, men när nästa världskongress avhölls i Geneve år 1964, tog händelserna ny fart. En samnordisk redaktionskommitté för en planerad årsbok, *Scandinavian Political Studies* (SPS), höll då ett konstituerande möte, och årsbokens första volym utkom två år senare, år 1966. Kommittén tog även på sig ansvaret för arrangerandet av nordiska kongresser i statskunskap; den första anordnades i Oslo år 1966.

Det blev emellertid ganska snart klart att de tillväxande värven var alltför betungande och ansvarsfyllda för att kunna handhas av en redaktionskommitté. En fastare ordning blev småningom av nöden. När kommittén i maj 1975 sammanträdde till ett möte i Bergen, anhängiggjorde Rokkan därför vid detta möte frågan om grundandet av ett nordiskt förbund för statskunskap. Förslaget väckte genklang i de olika nordiska nationella föreningarna, som alla gick med på att sända representanter till ett konstituerande förbundsmöte. Detta möte ägde rum den 23 augusti 1975 i samband med den fjärde nordiska kongressen i statskunskap i Aarhus (Anckar 1976, 68). Vid mötet antogs ett av Rokkan utskrivet förslag till en provisorisk stadga för ett nordiskt förbund; stadgan var avsedd att vara i kraft under tiden fram till den femte nordiska kongressen i Bergen år 1978 (Eliassen 1976). Rokkan utsågs även att fungera som tillfällig förbundsordförande under tiden fram till förbundsstyrelsens första egentliga och därmed konstituerande möte i Stockholm den 21 december 1975. Den provisoriska stadgan ratificerades av de nationella föreningarna under hösten 1975 och trädde i kraft samma år (Anckar 1976, 68). Den gjordes permanent år 1982, har varit i kraft hela tiden, och gäller än i dag. År 1992 har en revideringsprocess initierats. Den är när detta skrives inte slutförd, och den är till sin natur formell. Avsikten är inte att företa betydande substantiella ändringar.

*

Det huvudsakliga innehåll stadgan haft och har kan sammanfattas i två punkter:

a) Förbundet är i organisatorisk mening en federation. Medlemmar av förbundet är sålunda de fem nationella föreningarna: Dansk Selskab for Statskundskab (Danmark), Félagsvisindafelag Islands (Island), Norsk Statsvitenskapelig Forening (Norge), Statsvetenskapliga Förbundet (Sverige) och Valtiotieteellinen Yhdistys/Statsvetenskapliga föreningen (Finland). Förbundets ärenden handhas av en förbundsstyrelse, till vilken föreningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige nominerar två representanter var, medan den isländska föreningen nominerar en representant. Den isländska representanten har endast sporadiskt deltagit i styrelsens möten och arbete – olika praktiska och ekonomiska svårigheter har här spelat in. En organisatorisk egenhet är att styrelsemedlemmarna inte har tidsfasta mandat. De nationella föreningarna har, om de så vill, rätt att när som helst byta ut sina representanter i styrelsen. Så har också ganska ofta skett, och erfarenheterna av systemet är kanske inte alltigenom goda. Den flexibilitet systemet ger, motverkas av diskontinuitet och därav föranledd slapphet och grötighet i styrelsens arbete. Finland har, vilket kan noteras, följt en egen praxis, innebärande att föreningens representanter utses för en treårsperiod, i praktiken för den tid som löper från en nordisk kongress till nästa.

Förbundsstyrelsen utser inom sig för en tid av tre år en ordförande, som därmed är förbundsordförande. Förbundets stadga föreskriver härvid att ordföranden inte omedelbart kan återväljas. Bestämmelsen att styrelsen skall utse ordförande inom sig har vid ett tillfälle varit ifrågasatt, och de nationella föreningarna i Danmark, Norge och Sverige var då intresserade av möjligheten att utse en ordförande utanför styrelsen. Sedan den finska föreningen emellertid motsatt sig ett till detta syftande förslag till stadgeändring, förföll förslaget.² Styrelsen utser även för

² Det finska motståndet motiverades av att Finland stod i tur att överta ordförandeposten. Den finska föreningen var, naturligt nog, inte beredd att låta de andra nordiska föreningarna ha ett större inflytande än den själv på valet av en finsk ordförande.

en tid av tre år en sekreterare, som kan men inte behöver vara en styrelsemedlem. Beträffande sekreterarposten är ett omval möjligt; sådana har dock inte förrättats. I praktiken har sekreterarna alltid utsetts utanför styrelsen, och från ordförandens hemland, ibland t.o.m. heminstitution. Arrangemanget har varit praktiskt och funktionellt.

b) I sin stadga påtar sig förbundet fyra olika uppgifter. Det skall, för det första, utge samnordiska publikationer på statskunskapens område. I praktiken har härvid varit fråga om SPS, som utkom som årsbok under tiden 1966–1977 men sedan 1978 har haft tidskriftsformat; i andra utgivningar har förbundet endast indirekt varit delaktigt. En annan huvuduppgift har varit anordnandet, med regelbundna intervaller, av nordiska kongresser i statskunskap. De har i en viss turordning förlagts till de olika nordiska länderna, och i detta avseende sluter cirkeln sig: den första kongressen anordnades som sagt i Oslo år 1966, och när den tionde kongressen anordnas detta år (1993), är Oslo ånyo kongressort. Den närliggande uppgiften, nämnd i stadgan, att organisera även andra möten och forskarkurser har inte haft en framträdande plats i förbundets verksamhetsprofil. Samma kan även sägas om förbundets stadgeenliga föresats att etablera nordiska forskargrupper. När förbundet inledde sin verksamhet, ansågs denna samarbetsform vara central, men den har sedermera fått en undanskynd position. Vi skall som tidigare nämnts återkomma till detta – syftet med inrättandet av forskargrupper var uttryckligen att främja nordisk komparativ forskning (Anckar 1976, 69–72). Ännu påtar sig förbundet i sin stadga ansvaret för en koordinering av det nordiska samarbetet inom den statsvetenskapliga disciplinens internationella organisationer. Särskilt nämns härvid IPSA och ECPR. Den försiktiga skrivning som stadgandet har, är övervägd och naturlig. Till något mer än en koordinering kan förbundet nämligen inte komma – förbundet kan inte på denna punkt vara en aktör som fattar bindande beslut. Förbundets roll är att genom interna förhandlingar och samordning maximera den nordiska insatsen, inte att formulera eller bestämma denna insats.

En presentation av förbundets organisation och uppgifter kan inte förbigå en princip, som trots att den inte nämns i förbundets stadga ändå har varit och är vägledande i förbundets verksamhet. Denna princip har att göra med rotation: dess innebörd är att ansvaret för de gemensamma ärendenas skötsel systematiskt cirkulerar mellan de olika länderna. I sin ovan citerade introduktion till den sista årsboksversionen av SPS underströk Rokkan rotationens betydelse – han skrev där att principen om rotation strängt hade följts och var ägnad att knyta de olika parterna till insikt om den gemensamma sakens vikt: »We have throughout these years of frequent meetings and massive correspondence done our best to make the Yearbook and the conferences genuinely shared enterprises» (1978, 6–7).

Principen har som sagt kvarstått. Den har sålunda konsekvent efterlevts i valen av förbundsordförande, där det, i en förlängning av Rokkans tanke om fördelen med ett delat ansvar, inte ansetts önskvärt att förbundets ledning en längre tid koncentreras i samma händer. Samma tanke uttrycks i det förbud stadgan reser mot ett direkt omval av ordföranden. Inom förbundets styrelse har hithörande ärenden vanligen handlagts så, att man först konstaterat den rotationsordning som gäller, och därefter uppmanat föreningen i det land som rotationen utpekar att nominera ordförandekandidat till styrelsens prövning. På motsvarande sätt har skyldigheten att ansvara för kongressarrangemang och för förbundets tidskrift cirkulerat mellan förbundets medlemmar. Närmare uppgifter härom meddelas i Tabell 1, som har karaktär av faktaruta.

Tabell 1. Rotationsordningar inom Nordiska förbundet för statskunskap.

Kongressland	Ordförandepost	Redaktör; SPS
1966 Norge	1975–78 Norge	1978–80 Norge
1968 Finland	1978–81 Sverige	1981–84 Finland
1971 Sverige	1981–84 Danmark	1985–87 Danmark
1975 Danmark	1984–87 Finland	1988–90 Sverige
1978 Norge	1987–90 Norge	1991–93 Norge
1981 Finland	1990–93 Sverige	
1984 Sverige		
1987 Danmark		
1990 Island		
1993 Norge		

Kongressorter har varit: Oslo (1966), Helsingfors (1968), Göteborg (1971), Aarhus (1975), Bergen (1978), Åbo (1981), Lund (1984), Köpenhamn (1987), Reykjavik (1990) och Oslo (1993). Förbundsordförande har varit: Henry Valen (1975–78), Nils Elvander (1978–81), Gunnar Sjöblom (1981–84), Dag Anckar (1984–87), Kjell A. Eliassen (1987–90) och Bo Särilvik (1990–93). Redaktör för SPS har varit: Stein Rokkan, Per Torsvik och Derek Urwin (1978–79), Derek Urwin och Per Torsvik (1980), Krister Ståhlberg (1981–84), Erik Damgaard och Øystein Gaasholt (1985–87), Rutger Lindahl (1988–90), samt Knut Heidar och Lawrence Rose (1991–93).

innehöll inget explicit omnämnande av den jämförande politikens område. Ett omnämnande måste emellertid anses ha varit implicit inbyggt i deklARATIONEN. Förbundets intention att särskilt vårda nordisk jämförande forskning inkluderade tidskriften likväl som förbundets andra verksamhetsformer – även om avsikten inte var att göra SPS till ett forum för jämförande politik, var den nog att tillse att genren skulle vara väl företrädd i tidskriften.

I vilken mån och utsträckning har förbundets tidskrift då härbärgerat jämförande politik? Ett svar formuleras i tabell 2, som avtrycker uppgifter ur en relevant källa (Anckar 1993) – tabellen anger den jämförande kategorins andel av tidskriftsutrymmet under 1980-talet och under vissa perioder därav. Innan kommentarer till de anförda siffrorna ges, måste emellertid ett särskilt påpekande inflikas. Det gäller det sätt varpå området »jämförande politik» avgränsats och definierats: det sätt som väljs tvingar sig, naturligtvis, på de resultat som ernås. »If we define comparative politics one way, almost everything that has been published ... appears to be comparative;

3. Arena och delvis aktör

När SPS i och med årgång 1978 övergick från årsboksformat till tidskriftsformat, kungjorde tidskriftens redaktörer i det första nummer de bar ansvar för förbundets avsikt med sin tidskrift. »The Association hopes to make *Scandinavian Political Studies* an effective organ for the exchange of information about research, about findings, about methods, and about efforts of theory construction, not only across the five Nordic countries, but among all scholars interested in the advancement of the discipline», hette det (Rokkan, Torsvik & Urwin 1978, 1). Kungörelsen

but if we adopt a different definition, the field seems much less comparative», menar t.ex. två författare som genomfört en liknande innehållsanalys av tidskriftsinnehåll (Sigelman & Gadbois 1983, 280). Låt oss då notera att tabellen registrerar uppsatser och artiklar i SPS av nordiska forskare som på ett systematiskt sätt jämför förhållanden i ett land eller flera länder med motsvarande förhållanden i ett annat eller flera andra länder. Metoden är inte självklar. Det är, givet vissa villkor, inte orimligt att räkna in studier av enskilda länder i det jämförande studiets fack (t.ex. Dogan & Pelassy 1984, 107–110); detta grepp har dock inte anlagts här.³ Jämförande politik har uppfattats på det sätt som är vanligt i ordinärt språkbruk, där man likställer genren med ett studium som på ett jämförande sätt har »foreign countries» i blickfånget (t.ex. Rose 1991, 446–447).

Tabellen visar på två förhållanden. Det ena är att inslaget av jämförande politik i tidskriften är jämförelsevis stort. Under 1980-talet har sålunda en dryg femtedel av den volym tidskriften förfogat över ägnats denna genre. Även om siffrorna inte är helt jämförbara, är det ändå värt att notera att en studie av innehållet i tidskrifterna *Political Studies* och *British Journal of Political Science* rapporterar att vidpass 5 procent av innehållet handlar om jämförande politik (Page 1990, 445) – i en sådan belysning framstår SPS närmast som föredömlig. På det hela taget, således, har förbundets tidskrift klara drag av en komparativistisk arena. Till sin natur är tidskriften generell, öppen från bidrag från statskunskapens alla fält. I praktiken är den, i klart större utsträckning än några andra ledande allmänna nordiska tidskrifter på politikforskningens område (Anckar

1993), en vapendragare för jämförande politik. Det andra förhållande som framgår ur tabellen är att tidskriftens benägenhet att publicera jämförande politik ökat över tid. Vid 1980-talets början var områdets andel mindre än en femtedel, vid årtiondets slut översteg andelen en fjärdedel. Tillväxten skall noteras, även om den inte är dramatisk och även om en väldigt stor affär inte skall göras av den. Det skall likaså noteras att tidskriften även i detta avseende har en egen nordisk profil: den tillväxt om vilken är tal, finns inte i andra ledande nordiska tidskrifter (Anckar 1993).

Huruvida det jämförelsevis duktiga och växande inslaget av jämförande politik skall förklaras i termer av arena eller aktör är väl oklart. Arenaperspektivet är berättigat om vi kan tro att inslaget determinerats av ett spontant inflöde av jämförande bidrag; aktörsperspektivet är berättigat om vi kan tro att inslaget snarast determinerats av medvetna försök från redaktionens och förbundets sida att garantera en ordentlig tillgång till material av jämförande natur. Möjligen är bägge perspektiven berättigade. Detta är fallet om utbud och efterfrågan växelverkat: försök att ge tidskriften en åtminstone i viss mån komparativ profil har uppfattats som signaler därom att komparationer är välkomna; när sådana erbjudits, har de nyssnämnda försöken underlättats. Tre till varandra relaterade synpunkter skall här ges:

- a) Vad en tolkning i termer av arena beträffar, bör noteras att tidskriften egentligen aldrig haft tillgång till ett stort och spontant inflöde av manuskript. Utbudet har väl i och för sig varierat, men det har inte varit rikligt – redaktionens huvudsakliga uppgift har inte varit att välja och vraka. »I dagsläget råder det ... brist på uppsatser», står det i ett styrelseprotokoll från september månad år 1980.⁴ Litet senare är situationen ljusare – redaktionen har »realitetsbehandlet et betydligt antal manuskript», meddelar tidskriftens redaktör i en inlägga i februari 1986. Vid ett styrelsemöte i au-

Tabell 2. Jämförande politik i SPS: områdets andel (%) av tidskriftsvolymen under några perioder.

1980–82	17,2
1983–85	21,3
1986–89	26,9
1980–89	22,4

Källa: Anckar 1993.

³ För en utförligare diskussion och presentation av områdets operationalisering i förevarande sammanhang, se Anckar 1993.

⁴ Författaren är sedan förbundsstarten år 1975 medlem av det nordiska förbundets styrelse, och är i denna egenskap i besittning av en fullständig uppsättning av styrelsens protokoll och andra handlingar. Här och i det följande görs ställvis bruk av dessa dokument.

gusti år 1990 meddelar redaktören att »tillströmningen på manuskript varit förhållandevis god»; i december samma år är bedömningen att »tilgangen til manuskripter ... har vært forholdsvis beskedjen». Vilken vikt man skall fästa vid dessa förhållanden är väl i och för sig oklart – även om det spontana inflödet varit beskedligt, hindrar detta inte att en ordentlig del av det handlat om just jämförande politik. Om så är fallet, är ett arenaperspektiv fortfarande berättigat. Ändå synes det, givet det begränsade utbudet av manuskript, rimligt att tro att förbundet format sin arena, att det märkbara inslaget av jämförande politik i tidskriften är en följd av ett medvetet och styrt handlande.

- b) Påståendet att förbundet skall ses som aktör kan även underbyggas med ett påpekande där om att förbundets styrelse förvisso har ett grepp om sin tidskrift – styrelsen fungerar sålunda som tidskriftens redaktionsråd, och tidskriftens redaktörer har kontinuerligt varit kallade att delta i och rapportera vid styrelsens möten. En genomgång av styrelsens protokoll och anslutna handlingar för olika år ger dock inte vid handen att frågan om tidskriftens innehåll varit ett särskilt dryftningsobjekt. Vad man under åren företrädesvis diskuterat är tidskriftens ekonomi och redigeringsprinciper. De meddelanden som inkommit från redaktörerna ger ej heller vid handen att det redaktionella arbetet varit en jakt efter komparativa studier. Dels har redaktionens bemödanden i sig inte alltid varit framgångsrika – en redaktörsrapport från hösten 1980 berättar t.ex. att nästan alla till årgång 1980 inkomna bidrag varit spontana, och att redaktörens egna ansträngningar inte avsatt önskat resultat. Vad mera är: till den del dessa meddelanden dryftar tidskriftens innehåll, ingår i dem inget bekymmer för eller särskild omsorg om den komparativa genren. Blott ställ- och punktvis skymtar antydningar härom fram. Har redaktörerna haft särskilda ambitioner på den jämförande politikens område, har de i varje fall inte berättat om dem. Och när de inte gjort detta, är slutsatsen nära att ambitionerna kanske inte varit särskilda.
- c) Det är ett ofrånkomligt empiriskt faktum att SPS under hela sin tid som tidskrift innehållit en god del material om jämförande politik.

Däremot är det inte alls klart hur denna arena formats. De redaktionella bemödandena har väl inte varit negligerbara eller betydelselösa. Men mera är väl nog ändå fråga därom att Nordens komparativister kommit att se tidskriften som ett ganska naturligt forum – möjligen har redan tidskriftens namn och dess samtida organisatoriska förankring i fem nordiska statsvetenskapliga samfund och kulturer bidragit härtill. Vare härmed hur som helst: när andelen jämförande politik är en måttstock, har förbundet grundad anledning att vara tillfreds med sin tidskrift. Den har varit och alltmer blivit ett instrument som förverkligar syftet att främja en nordisk jämförande statskunskap.

4. Varken arena eller aktör

Vi vänder blicken mot en annan verksamhetsform. Till behandling upptas nu de nordiska statsvetenskapliga kongresserna och det programutbud de tillhandahållit. Vi skall då först notera att starten var förhållandevis blygsam. Den första kongressen, i Oslo år 1966, var ordnad i tre arbetsgrupper, i vilka sammanlagt 25 papers, av vilka några var komparativt upplagda, lades fram (Valen 1967). Den andra kongressen, i Helsingfors år 1968, höll ungefär samma format. Fyra paneler producerade 21 papers, av vilka inget hade en strikt jämförande uppläggning (Sundqvist 1968). Tre år senare, vid den tredje sammankomsten i Göteborg år 1971, ventilerades, förutom plenarföredrag, 24 papers (Statsvetenskaplig Tidskrift 1972, nr 1, 122–123). Kongresserna har därefter vuxit till andra proportioner.

Nedan i tabell 3 framläggs siffror som belyser det utrymme den jämförande politiken fått i konferensprogrammen. Siffrorna anger härvid för varje kongress hur många av kongressens arbetsgrupper som haft en komparativ inriktning, varvid uppgifterna gäller de sex kongresser som arrangerats sedan år 1978, d.v.s. de kongresser som arrangerats i förbundets regi, och för vilka förbundet uttryckligen burit ansvar. Det skall särskilt noteras, att bedömningarna av arbetsgruppernas karaktär varit ganska generösa. En arbetsgrupp har sålunda klassificerats som komparativ, om bakgrundsmaterialet, d.v.s. de presentationer och invitationer som beledsagat arbetsgruppernas

inrättande och offentliggörande,⁵ givit vid handen att ett uttalat syftet med gruppens verksamhet åtminstone varit att åstadkomma två eller flera länderpresentationer som varit strukturerade på ungefär lika sätt. Arbetsgrupperna har alltså avkrävts något mer än en allmän deklaration där om att temat även öppnar sig för en komparativ behandling eller en utfästelse att komparativa bidrag är välkomna – de har avkrävts ambitionen att tillhandahålla ett material som är tillrättalagt för en jämförande analys. Måttstocken är inte så sträng som den kunde vara – det hade varit både möjligt och rimligt att stipulera att endast sådana arbetsgrupper är komparativa, som avkräver sina deltagare komparativt upplagda bidrag, d.v.s. bidrag i vilka komparationer genomförs eller diskuteras. Hade emellertid en sådan måttstock tillämpats, hade det komparativa inslaget i kongresserna reducerats nästan till obefintlighet.

Siffrorna synes peka på åtminstone tre förhållanden. För det första växer antalet arbetsgrupper vid kongresserna. Växten är kanske inte dramatisk, men trenden är ändå helt klar: programmet vid kongresserna breddas och differentieras. För det andra följer inslaget av jämförande politik denna trend: antalet arbetsgrupper som svarar mot det krav vi uppställt har varit stigande, även om tillväxten här är långsammare. Den är i själva verket även litet skenbar – även om antalet komparativa arbetsgrupper blir större, blir den relativa andelen inte alltid det. För det tredje, slutligen, är antalet komparativa arbetsgrupper, växten till trots, inte stort. Antalet kan vis-

serligen förefalla vara åtminstone tillfredsställande – andelen stiger ju vid de senaste kongress-tillfällena till bortåt en tredjedel. Det kriterium som klassificerat arbetsgrupper i en jämförande kategori har dock, som sagt, inte varit strängt. Det förmedlar därför ett intryck som lätt blir för ljusst och optimistiskt.

En närmare tolkning av de siffror som anförts förutsätter kunskap om hur den verklighet är beskaffad som siffrorna reflekterar. Låt oss då notera att en viss kutym har formats och tillämpats inom förbundet.⁶ Dess innebörd är att förbundets styrelse i initialskedena av den organisatoriska process som föregår en kongress, utsänder en inbjudan att inkomma med förslag till arbetsgrupper till olika statsvetenskapliga och med dem jämförbara institutioner i Norden. Sådana förslag kan inges av enskilda forskare eller av forskar- och projektgrupper; förslagsställarna förväntas härvid i regel vara beredda att ikläda sig ett ansvar för ledningen av den arbetsgrupp varom fråga är. Kongressens program byggs sedan upp kring de förslag som inkommit, och det är en regel att lejonparten av förslagen antas som sådana eller efter smärre revideringar. När styrelsen har gjort större ingrepp, har dessa gällt trenne saker. I enskilda och inte talrika fall har förslag som ansetts illa underbyggda eller tematiskt aparta tillbakavisats. I andra fall, mer talrika, har styrelsen önskat sammanlägga förslag som tematiskt ligger nära varandra och egentligen innebär dubbelringar – man har härvid anmodat de berörda förslagsställarna att förhandla och överenskomma om hur en sammanläggning kan ske. Slutligen händer det, inte sällan, att styrelsen anser sig kunna inregistrera tematiska luckor i det program som de inkomna förslagen tecknar. När så är fallet, har styrelsen skridit till egna åtgärder i och för inrättandet av arbetsgrupper som fyller sådana luckor. Denna omsorg om programtotaliteten har ofta tillslutit luckor som gällt traditionella statsvetenskapliga delområden, och har ofta visat sig välbetänkt. Ett belysande exempel kan här nämnas. Vid planeringen av den sjätte nordiska kongressen i Åbo år 1981, visade det sig att inga förslag avseende intresseområdet »väljare och partier» inkommit. Sedan en arbetsgrupp på området inrättats genom styrelsens försorg, blev den

Tabell 6. Arbetsgrupper med och utan komparativ inriktning vid sex nordiska kongresser i statskunskap, 1978–1993.

Kongress	Arbetsgrupper	Komparativa grupper
Bergen 1978	10	3
Åbo 1981	12	2
Lund 1984	14	2
Köpenhamn 1987	16	3
Reykjavik 1990	15	5
Oslo 1993	17	5

⁵ Angående författarens tillgång till detta bakgrundsmaterial, se föregående not.

⁶ Den nedanstående beskrivningen av denna kutym bygger på deltagande observationer. Jmfr ovan, not 4.

dominerande vid kongressen. Ett behov fanns, som förslagen inte infångat men som styrelsen kunde tillgodose.

De siffror som här angetts motiverar, i ljuset av den procedur som beskrivits, ett ganska hårt omdöme om förbundets kongressverksamhet. Å ena sidan har den arena kongresserna format inte lockat till initiativ som varit inriktade på jämförande politik – det utbud som kommit till i spontan ordning har varit ganska magert och tillfälligt. Å andra sidan har förbundets styrelse inte heller på något noterbart sätt gjort sådana ingrepp det hade kunnat göra. Luckor i kongressprogrammet har täppts till, men den lucka som det magra spontana intresset för jämförande politik har lämnat, har fått förbli öppen. Den aktörspotential förbundet besitter har m.a.o. blivit outnyttjad: förbundet har inte varit en aktör. I själva verket torde det inte ha inträffat en enda gång att styrelsen skulle ha inrättat, på eget initiativ, en arbetsgrupp som varit explicit inriktad på ett jämförande studium av politik. Ett till saken hörande konstaterande har en sammanfattande karaktär: först vid den tionde kongressen finner vi en arbetsgrupp som uttryckligen fokuserar på den jämförande politiken och dess metodologi.⁷ Den är tillkommen både inom och utom styrelsen, på förslag av enskild styrelsemedlem, som agerat snarare i en forskarroll än i en styrelseroll.

Man kan, i ljuset av vad som här sagts, undra över den skillnad som synes föreligga mellan förbundets tidskrift och förbundets kongresser. Den förra arenan förtjänar ett gott vitsord, den senare ett dåligt – vadan detta? Ett svar kan vara att skillnaden egentligen inte är verklig. Den är på sätt och vis en synvilla. Det är troligt, även om det inte har kontrollerats här, att kongressernas olika arbetsgrupper har härbärgerat ett ungefär lika stort inslag jämförande politik som SPS har gjort – de som gett tidskriften en komparativ färg har väl, på det hela taget, varit lika benägna att rapportera till kongresserna om komparativa fynd. De har emellertid härvid i sitt kongressarbete varit hänvisade till olika substantiella sammanhang och problemfält, inte till den jämförande ansats som förenar. Kriteriet för en bedömning har nu helt enkelt varit ett annat än det som gällde för SPS. Kriteriet har gällt förbundets förmåga att vid sina kongresser samla Nordens kom-

parativister till gemensamma beting och rådslag, till gemensamma arbetsgrupper, inriktade på komparation. För sådana samlingar och meningsutbyten utgör kongresser ett naturligt forum. Det naturliga har emellertid lyst med sin frånvaro, och förbundet har inte korrigerat sakläget.

5. Arena men knappast aktör

När det nordiska förbundet inledde sin verksamhet tog det inte bara fasta på ett vidareförande av redan etablerade verksamhetsformer. Förbundet gick även in för helt nya verksamhetsformer, och den här tidigare nämnda idén att initiera och finansiera särskilda forskargrupper var en tid central i förbundets verksamhet. Särskilda regler utskrevs som skulle normera gruppernas verksamhet – i dessa regler fastslogs bl.a. att grupperna uttryckligen skulle beflita sig om en nordisk komparativ forskning, att de skulle vara sammansatta på ett sätt som garanterade en nordisk bredd, och att de skulle sträva till att offentliggöra sina komparativa resultat i bokrapporter eller i tidskriftsnummer (Anckar 1976, 70). Redan år 1976 ingick förbundets styrelse med ansökan om anslag för tre sådana grupper, vilka skulle syssla med sociala och politiska förändringar i de nordiska länderna, med komparativ utrikespolitik, och med ändringar i partistruktur och masspolitik i Norden (Anckar 1976, 70–71). Grupperna sammanträdde i början av år 1977 till ett första gemensamt möte i Oslo, och styrelsen handlade, i en räkka möten och med ett anmärkningsvärt mått av inlevelse och intresse, en rad av frågor som hängde samman med gruppernas verksamhet, inriktning och framsteg. Initialskedet kännetecknades av entusiasm och en tro på möjligheten att framtida och främja komparativa forskningsbeting.⁸

Energin förflyktigades emellertid snart. Aktivitet och planering förbyttes i passivitet och planlöshet. »The experiences so far gained from these research groups are mingled», menade, ett tiotal år senare, ledarna för ett av förbundets samarbetsprojekt. En del hade gjorts, men inte väldigt

⁸ Vad som sägs i detta och nästa stycke återgår huvudsakligen på författarens minnesbilder av styrelsens arbete under de berörda tiderna samt på genomläsningar av styrelsens protokoll med bilagor. Jmf ovan, not 4.

⁷ Arbetsgruppen är omnämnd i not 1 ovan.

mycket: »the research group institution has not inspired Nordic scholars to work on comparative projects quite to the extent that was expected» (Anckar, Nurmi & Wiberg 1988, 8). Till nedgången bidrog starkt, i själva verket avgörande, en ändring i finansieringspolitiken. Under de första åren av sin verksamhet tilldelades förbundet medel för upprätthållande av sin verksamhet och sina forskargrupper av Nordiska Kulturfonden och senare Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning. En obalans förelåg dock hela tiden mellan anslagsbeviljarnas politik att finansiera engångsprojekt och förbundets politik att bedriva en kontinuerlig verksamhet, och sedan en inkörningstid förrunnit, drog anslagsgivarna in sina beviljningar till förbundet, som därmed invalidiserades i ekonomiskt hänseende. Medel fanns plötsligt ej längre att allokera till gruppernas verksamhet, källan hade sinat, andra utvägar måste sökas. Förbundet gick dock inte i land med uppgiften att finna alternativa finansieringskällor, och dess politik blev därefter, för en tid, att avfatta och inge rekommendationer och utlåtanden till den nordiska samarbetsnämnden om samarbetsprojekt – den bakomliggande tanken var att förbundet skulle tillse att nordiska projekt tillkom, projekt som skulle vara konstituerade som forskargrupper inom förbundet och kunde påräkna förbundets stöd vid ansökande om anslag ur samarbetsnämndens medel.

Nedan i tabell 4 har förtecknats de böcker, rapporter och tidskriftsnummer som är att betrakta som slutprodukter av en verksamhet inom ramen för förbundets forskargrupper. Förteckningen, baserad på minnesbilder och en genomläsning av förbundsstyrelsens protokoll, är kanske inte helt fullständig. Anmärkningsvärda luckor har den dock inte. Den upptar som synes 12 nummer, och två drag är iögonenfallande. För det första har den finska aktiviteten varit påfallande stor – i mer än hälften av fallen är finska statsvetare involverade som projektledare, och i nästan hälften av fallen har slutprodukterna en finsk finansör, som är antingen den finska nationella föreningen eller Åbo Akademi. Finlands insats är i själva verket dominerande. För det andra har hälften av slutprodukterna utkommit under de tre åren 1990–1992. Koncentrationen är anmärkningsvärd. Den har en viss motsvarighet i tiden under 1980-talets förra hälft, då fyra nummer utkom.

Detta andra drag kan då förefalla tydligt mot-

säga vad som nyss sades om en stagnation i förbundets verksamhet. Iakttagelsen om en koncentration antyder i själva verket det rakt motsatta: den antyder att förbundet på senare tid varit särskilt aktivt och framgångsrikt. En sådan antydning är dock på två sätt felaktig. För det första skall beaktas att av sex nummer åren 1990–1992 är två en dubblering, medan ett tredje är en senkommen rapportering av ett beting som inleddes redan många år tidigare – i siffrorna finns en del luft. Och för det andra gäller att förbundets insats i tillkomsten av dessa rätt färiska produkter är marginell. De är förbundsprodukter endast i en formell mening, registrerade som sådana i förbundets protokoll och minne på initiativ av enskilda personer, som varit angelägna om att i väntan på bättre tider bevara institutionen som åtminstone en papperskonstruktion.

Vad som mer än annat bör sägas om förteckningen i tabell 4 är att den inte är tillräckligt lång. Antalet misslyckade forskargrupper är sålunda stort – epitetet träffar grupper som inte förmått åstadkomma en ordentlig slutprodukt. Det träffar då bl.a. två av förbundets tre första forskargrupper samt fem av sju initiativ som förbundets styrelse i januari 1988, i ett försök till upprykning, beslöt försöka undersöka och driva. Det träffar, förutom dessa, många andra initiativ, förslag och halvsatsningar. Detta till trots är det obestridligt att ordningen med forskargrupper haft en arenafunktion – även om den förteckning vi betraktat inte är lång och inrymmer litet olika inslag, är den tillräckligt lång för att visa att en arena har skapats och nyttjats. Hur förbundet skall bedömas som aktör är en öppnare fråga – verksamheten har olika faser. Då utvecklingen emellertid gått från aktivitet mot en alltmer utpräglad passivitet, och då passiviteten även inneburit försumlighet att åtgärda den resursbrist som varit dess källa, kan en bedömning knappast bli gynnsam. Förbundet har inte varit en driftig aktör.

I de diskussioner som fördes vid förbundets start, fanns tanken att forskargrupporna skulle kunna bli ett slags motsvarigheter till de understrukturer som t.ex. IPSA upprätthåller med sina »Research Committees» och »Study Groups». Tanken har inte förverkligats, och förbundet står i dag i själva verket lika långt från ett förverkligande som det var när det inledde sin verksamhet.

Tabell 4. Förteckning över publicerade slutrapporter från det nordiska förbundets forskargrupper, 1976–1992.

1979. Scandinavian Political Studies 1979:2, No. 3. Special Issue: Organizations and Public Administration in the Nordic Countries.

1982. J. Braathu, ed., Coordinating Foreign Policy in the Nordic Countries. Norsk Utenrikspolitisk Institutt, Rapport nr 70.

1983. Ulf Lindström & Lauri Karvonen, red., Nordkallotten i politiken. CWK Gleerup, Lund.

1983. Lennart Lundquist & Krister Ståhlberg, red., Byråkrater i Norden. Meddelanden från Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut, Nr 83, Åbo.

1984. Cooperation and Conflict 1984 (XIX), No. 2. Special Issue: Nordic Foreign Policy Coordination.

1988. Dag Anckar, Hannu Nurmi & Matti Wiberg, eds., Rationality and Legitimacy. Essays on Political Theory. The Finnish Political Science Association, Jyväskylä.

1990. Erik Damgaard, red., Parlamentarisk förändring i Norden. Universitetsforlaget, Oslo.

1990. Göran Djupsund & Lars Svåsand, red., Partiorganisationer. Studier i strukturer og processer i finske, norske og svenske partier. Åbo Akademis förlag, Åbo.

1990. Krister Ståhlberg, red., Frikommunförsök i Norden. Institutet för jämförande nordisk politik och förvaltning, Åbo Akademi, Åbo.

1991. Lauri Karvonen & Jan Sundberg, eds., Social Democracy in Transition. Northern, Southern and Eastern Europe. Dartmouth Publishing Company, Aldershot.

1991. Matti Wiberg, ed., The Public Purse and Political Parties. The Finnish Political Science Association, Jyväskylä.

1992. Erik Damgaard, ed., Parliamentary Change in the Nordic Countries. Scandinavian University Press, Oslo.

En särskild omständighet understryker med emfas det beklagliga i forskningsgruppernas avsmnande. Den har att göra med legitimitet. Skulle det nordiska förbundet med stor energi gå in för att öka inslaget av jämförande politik i sin tidskrift och i sina kongressprogram, t.ex. så att inslagen i själva verket bleve dominerande, skulle detta antagligen väcka negativa reaktioner bland Nordens statsvetare, som ju inte alla plöjer just den jämförande politikens fåra. Åtgärder av antytt slag skulle antagligen upplevas som illegitima, som något förbundet inte har rätt att göra.

Förbundet skall tillse allas intressen. De arenor det tillhandahåller skall inte vara öppna för några och slutna för andra; vad förbundet gör skall inte gynna några och missgynna andra. En medveten och långtgående satsning på jämförande politik skulle, m.a.o., förorsaka missnöje och framtida protester. Vad mera är, en upplevd brist på legitimitet skulle antagligen, för att tala i *Albert Hirschmanns* (1970) berömda termer, resultera inte enbart i »voice» utan även i »exit». Nordens statsvetare är förhållandevis väl inordnade i internationella nätverk; det är inte för dem ogörligt att publicera annorstädes än i förbundets tidskrift och att söka sig till andra kongresser än de förbundet anordnar. Förbundets arenor är för många av Nordens statsvetare arenor bland andra, arenor som man kan besöka eller inte, beroende på om man är välkommen eller inte. Begår förbundet fel, kan man lämna det: förbundet är i denna mening mer beroende av sina medlemmar än dess medlemmar är beroende av sitt förbund. Det finns, m.a.o., gränser för den kantring mot jämförande politik som förbundet kan iscensätta, skulle det önska att göra så.

Annorlunda förhåller det sig med forskargrupperna. De är på ett särskilt sätt profilerade instrument, som kan anpassas till speciella snarare än allmänna syftemål. Att saluföra dem som företag särskilt avsatta för jämförande politik är lättare. Vi skall sålunda göra en anteckning därom, att gruppernas hittillsvarande verksamhet, nästan helt inriktad på jämförande frågeställningar, inte har haft negativa reaktioner i sitt kölvatten. Ingen har ifrågasatt den jämförande ambitionen, ingen har menat att förbundet begått felaktigt när det ålagt grupperna att främja och bedriva komparativ forskning. Insikten därom att grupperna är något annat än tidskriften och kongresserna har varit utbredd, förankrad, etablerad. Vad detta innebär är, helt enkelt, att forskargrupperna är det skarpaste instrument förbundet har, när och om det önskar gå in för ett främjande av jämförande politik. Instrumentet har emellertid blivit trubbigt.

6. Några funderingar och kommentarer

Det vitsord som här i det föregående tilldelats det nordiska förbundet har inte varit berömligt. Förbundet har, på det hela taget, inte lyckats i sin

föresats att främja och vårda det jämförande studiet av nordisk politik. I en diskussion av varför det blivit så, är det naturligt att hänvisa till ett bristande resursunderlag: förbundet har, kunde man mena, inte den apparat som är nödvändig. Detta är både sant och inte sant. Förbundet har, å ena sidan, mycket begränsade ekonomiska resurser och ingen fast anställd personal. Tidskriftens redaktör åtnjuter ett blygsamt arvode; i övrigt är förbundet helt hänvisat till det frivilliga arbete som dess gynnare och tillskyndare är villiga att utföra. I detta avseende, emellertid, står förbundet väl rustat: brister i ekonomi kan uppvägas med in-teckningar i information och kunskap. De nationella föreningarnas företrädare i förbundets styrelse är vanligen välsedda forskare med insyn i och en viss kontroll över sina nationella vetenskapliga samfund. Detta betyder att förbundet har tillgång till information om sin relevanta omgivning, och, t.ex., lätt kan identifiera institutioner och enskilda personer som har varit eller är engagerade i en jämförande forskning och som kan vidtalas att ingå i av förbundet initierade jämförande beting. För förbundet vore det därför en ganska smal sak att finna, underhandla med och uppmuntra komparativistiska agenter, d.v.s. personer som kan införa bidrag i förbundets tidskrift, planera och leda arbetsgrupper vid förbundets kongresser, samt tilldelas ansvar vis-à-vis förbundets forskargrupper.

Varför är denna närliggande potential och resurs då inte fullt utnyttjad? Varför är inte förbundet i högre grad en aktör? Frågorna har ett särskilt svar, som antagligen besitter en ganska god giltighet. Vi sade ovan att förbundet inte lyckats i sin föresats att främja och vårda ett jämförande studium av nordisk politik. Det kan emellertid förhålla sig så att påståendet i en alldeles bestämd mening är felaktigt. Det felaktiga har i så fall att göra med ordet »föresats» – det intrycket smyger sig på en betraktare att förbundet med tidens gång på något sätt blivit allt omedvetnare om den ursprungliga intentionen att främja ett jämförande politikstudium. Förbundet har då helt enkelt inte längre samma föresats, i varje fall inte i samma uttalade mening. Olika omständigheter kan ligga till grund för detta förhållande. En har att göra med rekryteringen till förbundets styrelse, som är snabb och knyckig och inte ger mycket rum för ett kollektivt min-

ne. En annan är att detta minne inte heller är väl dokumenterat. Om förbundet har sålunda väldigt litet skrivits, och dess protokoll och andra liknande handlingar torde inte vara systematiskt ordnade och bevarade. En tredje är säkert forskargruppernas decimerade roll i det minne förbundet nu skapar – när styrelsen inte längre med samma intensitet kan följa med och kontrollera gruppernas verksamhet, blir den inte på samma sätt påmind om sitt ansvar för att jämförande studier igångsätts och bedrivs.

Härtill kommer det faktum att förbundets stadga tiger på denna punkt. Stadgan tillkom, som här berättats, i ganska stor hast, och den fick då en preliminär utformning. När den gjordes permanent, väcktes inget förslag om att den borde överses i sina formuleringar om förbundets syfte och avsikter, och den har då inte heller för sin del kunnat friska upp ett kollektivt minne. Det vore säkert saken till gagn om förbundets stadga kunde revideras i detta avseende. Stadgan borde innehålla en deklaration därom att förbundet avser beflita sig om förutsättningarna för ett jämförande studium av nordisk politik. Deklarationen borde inte vara den enda – den borde helst vara en del av en mer övergripande programformulering, i vilken förbundet lägger fram en verksamhetsideologi som blir ett identifikationsobjekt och därmed ett kollektivt incentiv för deltagande och uppslutning (t.ex. Panebianco 1988, 9–11). I sin nuvarande framtoning är stadgan onekligen ett ganska tekniskt och föga entusiasmerande instrument.

Frågan om ideologi är strategisk även på ett annat plan. Förbundet är, har vi noterat, beroende av det frivilliga deltagande det kan uppstå. Detta betyder rimligtvis att förbundet gärna skall tillhandahålla såväl kollektiva som selektiva incentiv för deltagande. Till dels har detta lyckats, till dels inte. Deltagandet har nämligen vissa klara obalanser, och för dem svarar särskilt Island och Finland, som är på efterkälken. I fallet Island är förklaringen naturlig. Fallet Finland är mer bekymmersamt. I SPS har under åren 1978–1992 334 författare infört uppsatser och artiklar; 12 % av dessa är från Finland. Andelen skall jämföras med knappt 20 % för Danmark, knappt 25 % för Sverige, drygt 25 % för Norge, och vidpass 18 % för utomnordiska regioner. Vid de nordiska kongresserna åren 1978–1993 har ordförandeposter för arbetsgrupper innehaft av 142

personer; 18 % av dessa har varit finnar.⁹ Igen är andelen klart lägre än för de övriga nordiska länderna. Den finska eftersläpningen accentueras av att personuppsättningen är liten – mer än för andra nordiska länder gäller här att några personer uppträder många gånger, inte många personer några gånger. Den finska personuppsättningen är dessutom skev: det finlandssvenska inslaget är dominerande. Då man vet att intresset för jämförande politik är förhållandevis stort i Finland (Anckar 1993), kunde en ideologisk markering åt den jämförande politikens håll eventuellt vara ett sådant selektivt incitativ som ökade den finska benägenheten att synas och vara med. Den finska dominans som här kunnat iakttagas i forskargruppernas verksamhet pekar även för sin del åt samma håll – grupperna har ju uttryckligen sysslat med jämförande politik.

Avslutningsvis är det skäl att ännu säga några ord om förbundets forskargrupper. Den tynande tillvaro de för är, som här har framhållits, betingad av en brist på ekonomiska medel. Åtminstone en ganska uppenbar väg åt åtgärda detta står emellertid till buds. Den likhet i olika avseenden som finns mellan de nordiska länderna gör att ländernas beslutsfattare i särskild mån, eftersom de har att ta ställning till likartade problem och alltså har likartade problemupplevelser, blir benägna att bekanta sig med och t.o.m. låna varandras politiklösningar. I Norden pågår, helt enkelt, en myckenhet politikdiffusion (Karvonen 1981). Detta skapar i och för sig särskilda och intrikata metodologiska problem för en nordisk jämförande forskning, problem som Nordens komparativister inte alltid är fullt medvetna om (Anckar 1993). Men det skapar också, kunde man tycka och tro, en efterfrågan på nordisk jämförande forskning (Anckar 1991, 248–249). På den kunde och borde förbundet ta fasta: det skulle gälla att söka och bjuda tjänster, att profitera av och uppmuntra en efterfrågan som ligger i tiden. En sådan verksamhet är naturligtvis inte riskfri – bl.a. skulle den aktualisera välbekanta frågor om kolliderande vetenskapsintressen. Om den emellertid kunde handhas med en öppen blick för möjligheterna att omskriva policyproblem till

forskningsproblem (t.ex. Goldmann 1979, 257–259), kunde den bli en inkörsport till en upprykning av en av förbundets viktigaste verksamhetsformer.

LITTERATUR:

- Allardt, Erik (1990): Vetenskapsakademier och den akademiska gemenskapen. *Sphinx. Årsbok-Vuosikirja 1988*, s. 21–31. Finska Vetenskaps-Societeten, Helsingfors.
- Anckar, Dag (1976): Nordism och statskunskap: information om och synpunkter på det nordiska statsvetarförbundet. *Politiikka* 18:1, s. 67–76.
- Anckar, Dag (1986): *Sven Lindman. Hans vetenskaps-syn och vetenskapliga gärning*. Acta Academiae Aboensis, Humaniora, Vol. 64:2, Åbo.
- Anckar, Dag (1987): Political Science in the Nordic Countries. *International Political Science Review* 8:1, s. 73–84.
- Anckar, Dag (1988a): Political Science in the Aftermath of World War II. *Political Science: A Success Story?*, ed. Marjatta Erharyi & Klaus Sondermann, s. 1–27. *Studia Politica Jyväskyläensia*, Vol. 1, Jyväskylä.
- Anckar, Dag (1988b): Statskunskapen i Norden förr och nu. *Sphinx. Årsbok-Vuosikirja 1989*, s. 53–68. Finska Vetenskaps-Societeten, Helsingfors.
- Anckar, Dag (1991): Nordic Political Science: Trends, Roles, Approaches. *European Journal of Political Research* 20:3–4, s. 239–261.
- Anckar, Dag (1993): Comparative Research in the Nordic Countries: Overcoming Ethnocentrism? *Scandinavian Political Studies* 16:2, s. 107–126.
- Anckar, Dag, Nurmi Hannu och Matti Wiberg (1988). *Introductory Notes. Rationality and Legitimacy. Essays on Political Theory*, ed. Dag Anckar, Hannu Nurmi & Matti Wiberg, s. 7–15. The Finnish Political Science Association, Jyväskylä.
- Dogan, Mattei och Dominique Pelassy (1984): *How to Compare Nations. Strategies in Comparative Politics*. Chatham House Publishers, Chatham, New Jersey.
- Eliassen, Kjell A. (1976): The Founding of the Nordic Political Science Association. *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 11*, s. 167. Universitetsforlaget, Oslo.
- Goldmann, Kjell (1979): Concern and Cumulation: A Note on Research Strategy. *Cooperation and Conflict* 14:4, s. 255–259.
- Hirschman, Albert O. (1970): *Exit, Voice and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Karvonen, Lauri (1981): »Med vårt västra grannland som förebild». Meddelanden från Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut, Nr 62: Åbo.
- Lindman, Sven (1977): (Den avgående ordförandens, herr Lindman, hälsningstal). *Societas Scientiarum Fennica, Årsbok-Vuosikirja LIV*, 1976, s. 36–39. Finska Vetenskaps-Societeten, Helsingfors-Helsinki.
- Lundquist, Lennart (1987): *Implementation Steering. An Actor-Structure Approach*. Chartwell-Bratt, Bromley.

⁹ Författaren tackar pol.stud. Carsten Anckar, som för författarens räkning framtagit de anförda sifferuppgifterna om SPS. Uppgifterna om kongressernas arbetsgrupper har framtagits av författaren.

- March, James G. & Johan P. Olsen (1989): *Rediscovering Institutions*. The Free Press, New York.
- Newton, Kenneth (1991): The European Consortium for Political Research. *European Journal of Political Research* 20:3-4, s. 445-458.
- Paakkunainen, Kari (1985): *Demokratia, tiede, kansanvalistus*. Valtiotieteellinen yhdistys, Jyväskylä.
- Page, Edward C. (1990): British Political Science and Comparative Politics. *Political Studies* 38:3, s. 438-452.
- Panebianco, Angelo (1988): *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rokkan, Stein (1978): Political Science in the Nordic Countries 1960-1975: Introductory Note. *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*, s. 5-9. Universitetsforlaget, Oslo.
- Rokkan, Stein, Torsvik, Per & Derek Urwin (1978): Introduction. *Scandinavian Political Studies* 1:1, s. 1-2.
- Rose, Richard (1991): Comparing Forms of Comparative Analysis. *Political Studies* 39:3, s. 446-462.
- Sigelman, Lee & George H. Gadbois (1983): Contemporary Comparative Politics. An Inventory and Assessment. *Comparative Political Studies* 16:3, s. 275-305.
- Statsvetenskaplig Tidskrift 1972, 75:1, s. 122-123: Förteckning över rapporter, framlagda vid konferensen i Göteborg.
- Sundqvist, Ulf (1968): Statsvetarkonferensen i ett nötskal. *Politiikka* 10:4, s. 165-167.
- Valen, Henry (1967): The First Nordic Conference in Political Science. *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 2*, s. 273-275. The Finnish Political Science Association, Helsinki.
- Vid uppsatsens utarbetande har härutöver utnyttjats det nordiska förbundets styrelseprotokoll och anslutna handlingar under åren 1975-1993, bevarade i författarens privata ägo.